

Česká středoevropská politika v nové realitě

Vít Dostál, Pavlína Janebová

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

OBSAH

Shrnutí.....	2
Doporučení.....	3
Úvod.....	4
1 Střední Evropa v roce 2023	4
2 Česko a budoucnost Evropské unie.....	6
3 Střední Evropa a české zájmy v roce 2024.....	8
Závěr	10

Shrnutí

- Výsledky parlamentních voleb v Polsku a na Slovensku přispěly **ke změně střední Evropy v roce 2023**. Význam regionu navíc stoupá i v důsledku pokračující války Ruska proti Ukrajině.
- Navzdory rétorice slovenských politických představitelů se obavy ze vzniku slovensko-maďarského tandemu na unijní rovině prozatím nenaplnují. Slovenská vláda klade důraz na **zachování stabilních vztahů s Českem** a na visegrádskou spolupráci.
- Polská politika vůči střední Evropě bude spíše **nástrojem dalších politických ambicí než cílem samým o sobě** a nebude pro Tuskovu vládu primárním tématem.
- Mezinárodněpolitické směřování Maďarska **znemožňuje spolupráci s ním na strategické úrovni**.
- Řada mezinárodněpolitických událostí roku 2024 bude mít na střední Evropu přímý dopad, a proto je **funkční spolupráce nezbytná pro zajištění bezpečnosti země, zachování a posílení evropské jednoty nebo pro kvalitní transatlantické vztahy**.

Doporučení

- Česko by mělo v rámci rozvíjení vztahů s Polskem věnovat pozornost nejen bilaterální, nýbrž i evropské agendě, vč. bezpečnostní. **Před červnovým summitem Evropské rady a červencovým summitem NATO je za tímto účelem vhodné uskutečnit společné zasedání české a polské vlády a setkání ministrů zahraničí a obrany.**
- Česko by mělo **projevovat zájem o polské předsednictví ve Visegrádské skupině (2024–2025)** a podpořit tak zájem Varšavy o tento formát, s důrazem na občanskou dimenzi spolupráce.
- Česko by mělo usilovat o to, aby přípravy Polska na předsednictví **zahrnuly i bilaterální či regionální debaty o sektorových prioritách.**
- Za účelem **mitigace dalšího směřování Slovenska** by se Česko mělo snažit o zapojování Slovenska do regionálních debat a nadále rozvíjet i vztahy bilaterální, mj. **prostřednictvím společného zasedání vlád**. Podstatnou **vojenskou a obrannou spolupráci** by čeští představitelé měli slovenským partnerům připomínat jako český příspěvek k obranyschopnosti země.
- O **stavu právního státu a domácím politickém vývoji** na Slovensku by čeští představitelé měli se slovenskými partnery hovořit, ovšem nejdříve za zavřenými dveřmi, a jasně určovat červenou linii.
- Česko by mělo usilovat o využití stávajících relativně kvalitních bilaterálních kontaktů, stejně jako visegrádské spolupráce, k vytváření **tlaku na maďarskou vládu v otázce podpory Ukrajiny.**
- Česká vláda by měla být připravena **podpořit uskutečnění dalších kroků v probíhajícím řízení podle čl. 7 SEU o porušení základních hodnot EU vůči Maďarsku.**
- Během maďarského předsednictví v Radě EU ve druhé polovině roku 2024 musí být Česko připraveno spolu s dalšími členskými státy **mírnit projevy priorit vlády Maďarska v debatě o podpoře Ukrajiny a rozšiřování, příp. unijním přístupu k Rusku.**
- Čeští političtí představitelé by měli vyjadřovat **podporu občanské společnosti** v Maďarsku i na Slovensku a udržovat kontakty s **demokratickou politickou opozicí.**
- Spolu s dalšími regionálními partnery by Česko mělo usilovat o **zachování spolupráce v rámci Bukurešťské devítky.**

Úvod

V roce 2023 se **střední Evropa proměnila**. Po parlamentních volbách na Slovensku se do čela vlády vrátil Robert Fico, jehož předvolební rétorika stejně jako první kroky ve funkci vyvolávají obavy o demokratické fungování země i její zahraničněpolitické směřování. Po parlamentních volbách v Polsku vládu sestavila dosavadní opozice, jejímž deklarovaným cílem je zvrátit politický vývoj, ke kterému v zemi došlo od roku 2015, včetně napravení vztahu s evropskými institucemi nebo Německem.

Střední Evropa přitom zůstává **jedním ze základních rámců pro mezinárodní působení České republiky**. Stabilita vztahů se sousedy, stejně jako regionu jako celku, je **pro bezpečnost a prosperitu České republiky nezbytná**.

V roce 2024 proběhnou volby do Evropského parlamentu a následně i sestavení nové Evropské komise, to vše na pozadí probíhajících debat o rozšíření a úpravách institucionálního rámce s ohledem na absorpční kapacitu Unie. Pro budoucnost obranných kapacit Ukrajiny a potažmo bezpečnost celé Evropy sehraji zásadní roli prezidentské volby v USA.

Tento text hodnotí vybrané aspekty politické a bezpečnostní situace ve střední Evropě z hlediska České republiky a jejích zájmů a priorit v zahraniční i evropské politice a formuluje doporučení pro nastavení vztahů s Polskem, Slovenskem a Maďarskem, stejně jako působení ve středoevropských regionálních formátech v krátko – a střednědobém horizontu.

1 Střední Evropa v roce 2023

Volby na Slovensku a v Polsku na podzim roku 2023 přinesly do střední Evropy změny. Zároveň s těmito změnami rozvíjelo svoji středoevropskou politiku, jež vychází z širších politických ambicí, i Maďarsko. Jakých trendů je tedy nezbytné si všimnout a jakou roli má u těchto aktérů středoevropská politika?

S vítězstvím strany Smer ve slovenských zářijových volbách se pojila naděje maďarské vlády na získání spojence v otázkách přístupu k Rusku a podpoře Ukrajiny. **Navzdory předvolební – i povolební – rétorice se tento předpoklad prozatím nerealizuje v podobě zásadních praktických kroků na unijní úrovni a Slovensko neblokuje další finanční a vojenskou podporu Ukrajiny ani zahájení jejího přístupového procesu**, ačkoli na slovenské straně existují výhrady k připravenosti Ukrajiny na členství v EU¹ a vstřícnost vůči Rusku, včetně kritiky unijních sankcí.² Robert Fico se ve vedení vlády soustředí na konsolidaci domácí situace podle svých představ, zároveň si ale zřejmě uvědomuje finanční riziko spojené s potenciálními spory s Evropskou komisí ohledně zásad právního státu a nemá motivaci se na unijní rovině profilovat jako příliš viditelný problematický aktér. Přesto lze od Slovenska očekávat důraz na bránění ekonomických zájmů svých podniků v kontextu otevírání unijního trhu nově přistupujícím zemím. Podcenit nelze ani nacionalistické hlasy ve vládní koalici, ztělesněné zejména poslanci SNS. Vyhrocení debaty lze očekávat v období kampaně před prezidentskou volbou.

Mezi Slovenskem a Maďarskem navíc i navzdory shodě v otázkách vztahu k EU přetrvávají konfliktní témata, jako např. opakované výroky premiéra Orbána zpochybňující slovenskou suverenitu.³ **Slovensko přitom zjevně stojí o zachování**

¹ TASR, „Uvidíme, či Ukrajina má na vstup do Európskej únie, vyhlásil Fico po summite“, SME, 15. prosince 2023, <https://domov.sme.sk/c/23257421/uvidime-ci-ukrajina-ma-na-vstup-do-europskej-unie-vyhlasil-fico-po-summite.html>.

² „Fico: Slovensko se musí připravovat na standardizaci slovensko-ruských vztahů“, Deník N, 30. listopadu 2023, <https://denikn.cz/minuta/1297241/>.

³ „Orbán Viktor előadása a XXXII. Bálványosi nyári szabadegetem és diáktáborban,“ 22. července 2023, <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-xxxii-balvanyosi-nyari-szabadegetem-es-diaktaborban/>.

vysoké kvality a intenzity vztahů s Českem, které tak má příležitost přispět k tomu, aby Slovensko i přes některé postoje koaličních stran zůstalo součástí unijních debat, spíše než aby se spolu s Maďarskem ocitlo na jejich okraji. Současná slovenská vláda přikládá značnou důležitost i spolupráci ve Visegrádské skupině, a to jak v praktické sektorové spolupráci, mj. v oblasti energetiky, tak i v prosazování společných zájmů na mezinárodní úrovni.⁴

Polská politika vůči střední Evropě vlády Donalda Tuska bude spíše nástrojem dalších politických ambicí, než cílem samým o sobě. Klíčovou prioritou Polska nadále zůstává bezpečnost země tváří v tvář agresivnímu Rusku, válce na Ukrajině a nejistotě v transatlantických vztazích spojené s blížícími se prezidentskými volbami. **Budování dostatečných vojenských kapacit, které budou na východním křídle Aliance odstrašovat Rusko, zůstává hlavním zadáním polské exekutivy.** V tomto ohledu lze počítat i se souhrou prezidenta, vlády a armády. Vyzbrojování a příprava státního aparátu i společnosti na možnost vážného konfliktu budou pokračovat či spíše akcelerovat.⁵

Polsko bude nadále podporovat bojující Ukrajinu a přesvědčovat státy západu, aby také v tomto úsilí vytrvaly. Bilaterální spory související s otevřením evropského jednotného trhu Ukrajině, jejichž příkladem byl konflikt o dovoz zemědělských produktů nebo o nákladní automobilovou dopravu, se nicméně budou nadále objevovat. Strany nové vlády v předvolební kampani a premiér Tusk ve svém premiérském exposé v Sejmu jasně řekli, že ochrana zájmů polských rolníků a podnikatelů pro ně budou na prvním místě. I v tomto ohledu se tedy polský přístup nemění. **Polská východní politika bude kombinací ústředního cíle – nedovolit vítězství Ruska ve válce proti Ukrajině – a cílů jednotlivých silných zájmových skupin, jež budou hledat cesty, jak se nestát poraženými ukrajinské integrace do EU.**

Tuskova vláda se nicméně bude v prvních měsících soustředit zejména na budování vztahů v rámci EU a s jejími institucemi. Odblokování prostředků na polský Fond obnovy, se kterými Polsko nemůže kvůli stavu soudnictví stále plně disponovat, se stalo ústředním politickým symbolem nové vlády na evropské rovině. Pro Donalda Tuska bude důležité takto ukázat své schopnosti při zajišťování polských zájmů v EU.

Nezdá se naopak, že by Tuskova vláda měla promyšlený přístup k debatám o reformě EU. Tusk se sice jednoznačně postavil proti návrhu, jenž vzešel z Evropského parlamentu, ale ve svém exposé pouze banálně prohlásil, že nedopustí „žádné změny [unijních] smluv proti polským zájmům“.⁶

Středoevropská politika bude v tomto kontextu tedy hrát spíše druhořadou roli. Při zajišťování ochrany východního křídla Aliance je její role jen dílčí. K zajišťování polských zájmů v EU nemůže výrazně přispět. Polsko se v otázkách klimatických politik nebo migrace přiblíží unijnímu mainstreamu, což ale vztahy s některými středoevropskými státy spíše zkomplikuje než zjednoduší. Otazník bude viset nad polským angažmá v rámci Iniciativy trojmoří, k jejímuž pokračování se zatím strany nové vlády nepřihlásily. Vzhledem k očekávaným změnám v diplomacii i státních podnicích pak lze počítat s určitou diskontinuitou v této oblasti. Prezidentský zájem o doposud Polskem taženou iniciativu ale přetrvává.

Výsledky polských parlamentních voleb znamenají pro Maďarsko ztrátu nejdůležitějšího spojence v Evropské unii. **Jedním z důsledků změny polské vlády je ještě nepravděpodobnější oživení dřívější intenzity visegrádské spolupráce na**

⁴ „Programové vyhlásenie vlády slovenskej republiky 2023 - 2027: „Lepšie, pokojnejšie a bezpečnejšie život“ <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>.

⁵ „Rozmowa z Szefem BBN - Nasz Dziennik,“ BBN, 2. prosince 2023, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/9782.Nasz-Dziennik-Rozmowa-z-Szefem-BBN.html>.

⁶ „Sprawozdanie Stenograficzne z 1. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej“, https://orkaz.sejm.gov.pl/StenoInter10.nsf/o/E15E9A585B3C9D89C1258A8400038AA5/%24File/01_j_ksiazka.pdf.

politické rovině, která kdysi byla pro vlády Fideszu primární regionální platformou, jejíž prostřednictvím se vymezovaly i v debatách na unijní úrovni. Slovensko s vládou vedenou Smerem Roberta Fica vzhledem ke svému omezenému politickému vlivu v EU ani zdaleka nemůže být dostatečnou náhradou za Polsko, a to ani kdyby bylo ochotno stát se bezvýhradným spojencem Maďarska, což není příliš pravděpodobné.

Spolupráce mezi Maďarskem a jeho regionálními unijními sousedy bude možná, **pokud jde o praktické otázky, jako je infrastruktura v dopravě či energetice** (interkonektory, diverzifikace energetických zdrojů). Navzdory přetrvávajícímu odmítavému postoji k umožnění transportu zbraní přes své území a liknavému přístupu parlamentu k ratifikaci přistoupení Švédska do NATO je jednou z oblastí, v nichž Maďarsko i nadále funguje jako spolehlivý partner, vojenská spolupráce.

Maďarsko se bude připojovat ke krokům ostatních vlád v regionu v případě, že se budou vymezovat v otázkách přístupu Ukrajiny na jednotný unijní trh. Zásadně odmítavě se Viktor Orbán staví k potenciální reformě institucionálního fungování EU směrem k faktickému prohloubení integrace, prosazované některými členskými státy, a odmítá její pojetí coby nutného předpokladu k rozšíření Unie o země západního Balkánu, které Maďarsko dlouhodobě podporuje.⁷ Zároveň je zřejmé, že maďarský pohled na v současnosti nejurgentnější strategické téma, tj. podporu Ukrajiny při čelení ruské agresi, není naprostou většinou jeho regionálních partnerů sdílen. Maďarský transakční přístup k evropské politice sankcí proti Rusku a pomoci Ukrajině zásadně oslabuje důvěru jeho partnerů, a proto i budoucí spolupráce bude výhradně pragmatická. **Lze předpokládat, že Maďarsko bude i nadále komplikovat přístupový proces Ukrajiny do EU**, v němž jednotlivé stupně vyžadují jednomyslné schválení všemi členskými státy, resp. trvat na ústupech ze strany Evropské komise výměnou za svůj souhlas či neblokovaní pokroku Ukrajiny v přístupovém procesu. Stávající politické i zahraničněpolitické směřování země přitom v současnosti nemá alternativu s reálnou šancí na politický úspěch.⁸ Na výsledcích voleb do Evropského parlamentu a složení nové Evropské komise stejně jako na výsledcích parlamentních voleb v ostatních členských státech (Rakousko, Belgie, výsledky sestavování vlády v Nizozemsku) stejně jako na úspěchu příslušného křídla Republikánské strany v amerických prezidentských volbách **bude záviset množství potenciálních spojenců vlády Viktora Orbána, a tedy i vliv jím prosazovaných mezinárodněpolitických idejí a unijního směřování.**

2 Česko a budoucnost Evropské unie

Jednoznačnou prioritou a klíčovým bezpečnostním zájmem pro českou zahraniční a evropskou politiku v krátko – a střednědobém horizontu zůstává **1) porážka Ruska v jeho agresi proti Ukrajině, 2) podpora Ukrajiny při vzájemně komplementárních procesech rekonstrukce a přistoupení do EU**. Nutným předpokladem pro naplnění těchto cílů je jednota Unie, která bude i nadále vyvíjet ekonomický tlak na Rusko, přičemž zároveň budou její členské státy schopny udržet, resp. zvýšit množství finanční a vojenské pomoci pro Ukrajinu.⁹ Nutné zvyšování obranných výdajů v již tak komplikované hospodářské situaci s sebou nese nutnost

⁷ „Speech by Prime Minister Viktor Orbán at a conference of speakers of parliaments of southeast European countries and Italy“, 17. listopadu 2023, <https://miniszterelnok.hu/en/speech-by-prime-minister-viktor-orban-at-a-conference-of-speakers-of-parliaments-of-southeast-european-countries-and-italy/>.

⁸ Pavlína Janebová. Czech-Hungarian relations: Diverging interests of honorary neighbours. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), 2023. <https://www.amo.cz/czech-hungarian-relations-diverging-interests-of-honorary-neighbours/>.

⁹ Seth G. Jones, Riley McCabe, Alexander Palmer. Seizing the Initiative in Ukraine: Waging War in a Defense Dominant World. Washington, DC: Center for Strategic & International Studies, 2023. <https://www.csis.org/analysis/seizing-initiative-ukraine-waging-war-defense-dominant-world>.

přesvědčovat o přetrvávající zásadní urgenci války na Ukrajině nejen ty členské státy, které nesdílí perspektivu Česka, Polska či pobaltských států, ale všechny evropské občany.

Některé ze členských států, dominantně Německo a Francie, podmiňují rozšíření Unie uspokoivým závěrem diskuse o nutnosti přizpůsobit fungování EU budoucímu vyššímu počtu členských zemí. Vzhledem k nepředvídatelnému vývoji debat o změnách smluvního rámce evropské integrace po zkušenostech z nultých let nedává velký smysl trvat na tom, že by výsledkem této diskuse měla být nová smluvní revize. Česko v debatě prozatím příliš aktivně či koherentně neparticipuje, což je důsledkem mj. rozdílného naladění jednotlivých stran vládní pětikoalice v dané otázce. **Česko si nicméně vzhledem ke svým ambicím formovat unijní debatu v tématu podpory Ukrajiny nemůže dovolit zůstat stranou v otázce institucionálních reforem.** Pro ty přitom existují možnosti realizovatelné i bez procesu revize primárního práva, kterému Česko není nakloněno. V českém zájmu je podrobně definovat a vyargumentovat svou pozici především k rozšiřování počtu oblastí, v nichž Rada hlasuje kvalifikovanou většinou namísto jednomyslnosti, ke změnám v zastoupení jednotlivých unijních členů v institucích a hledat pro svoje pozice spojence. Zároveň ale musí být Česká republika připravena na kompromis. **Česko nemá zájem na tom, aby v Unii na pozadí debat o budoucím institucionálním fungování vznikaly třecí plochy, jež by oslabovaly evropskou jednotu tváří v tvář vnější hrozbě.** To platí i pro další zásadní aspekty vnitřního fungování Unie, na které rozšíření dramaticky dopadne, tj. **zejména otázka nastavení kohezní a společné zemědělské politiky.**¹⁰

V roce 2024 začne nový institucionální cyklus EU. Budou se formulovat priority EU a v příštích pěti letech dojde také k přípravě a schválení nového víceletého finančního rámce Unie. To znamená, že **příští Evropská komise a spolu s ní i členské státy a Evropský parlament budou mít zásadní vliv na podobu politik EU do poloviny 30. let.** O evropských ambicích v zahraniční politice či nastavení priorit v regulatorním rámci EU včetně podoby zelené a digitální transformace a jejího provázání s podobou kohezní politiky je tedy nezbytné hovořit co nejdříve. Příprava strategické agendy Evropské rady spuštěná na neformálním zasedání v Granadě v říjnu 2023 jde zatím směrem, který je například oproti minulému podobnému procesu z jara 2019 pro Česko příhodnější. Prioritně hovoří o bezpečnosti a obraně, téma konkurenceschopnosti a jednotného trhu zastřešuje zelenou tranzici (nikoli naopak) a spíše než o reformě EU se hovoří o „rozšiřování a absorpční kapacitě“.¹¹ Členské státy tedy nad potřebami EU uvažují jinak, než jak tomu bylo v roce 2019, a tento směr se odrazí v prioritách nové Evropské komise. Pro formulaci politických priorit v novém institucionálním cyklu bude relevantní i přístup nového Evropského parlamentu. Vzhledem k politickým posunům v rámci Evropské lidové strany, které byly patrné při schvalování posledních dílů klimatické agendy, se nezdá, že by při formulaci evropských priorit měl být členským státům důraznějším oponentem než v roce 2019, kdy byla Ursula von der Leyen se svým programem zvolena jen těsnou většinou.

Pro Českou republiku jako středně velkou, středně bohatou a geograficky centrálně položenou zemi EU je tedy startovní pozice – oproti prioritám Komise v roce 2019 – vcelku dobrá. Český mainstream se tentokrát nezdá být příliš vzdálen evropskému. Zatímco v roce 2019 vycházelo v otázkách

¹⁰ Nathalie Tocci, „The Enlargement and Reform Conundrum“, *Internationale Politik Quarterly*, 28. září 2023,

<https://ip-quarterly.com/en/enlargement-and-reform-conundrum>.

¹¹ „Informal meeting of heads of state or government, Granada – Consilium“,

<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2023/10/06/>.

klimatické politiky, vnitřního trhu nebo migrace z defenzivních pozic,¹² dnes se může soustředit na aktivní působení v příhodném rámci.

Role USA je pro evropskou obranu doposud nezastupitelná. USA jsou zároveň aktérem, který od února 2022 poskytl Ukrajině největší množství vojenské pomoci.¹³ Další úspěšné odolávání Ukrajiny ruské agresi je bez pokračování americké podpory obtížně představitelné. USA v na konci roku 2024 čekají prezidentské volby. Mezi republikánskými kandidáty na tuto pozici jsou přítomni k nalezení zastánci různého přístupu k zahraniční a bezpečnostní politice a roli Spojených států ve světě, od pokračující podpory Ukrajině ve snaze oponovat moci Ruska a Číny až po výrazné snížení její podpory.¹⁴ Zároveň nelze vyloučit, že v rámci předvolební kampaně dojde i ze strany stávajícího prezidenta k výrokům či krokům, které **mohou být pro transatlantický vztah iritující**. Jako další potenciálně konfliktní téma se ostatně již v posledních letech projevil nesoulad legislativ přijatých na obou stranách Atlantiku k dosažení transformace energetiky a boje s klimatickou změnou.¹⁵ **Eskalace sporů v těchto otázkách může vést k výraznému oslabení transatlantického vztahu.**

3 Střední Evropa a české zájmy v roce 2024

Česká středoevropská politika bude v roce 2024 muset zahrnout mitigační i adaptační přístup. **Zatímco vztahy se Slovenskem mají vzhledem ke změnám v domácí politice spíše potenciál se komplikovat a vztahy s Maďarskem nemají kvůli zahraničněpolitickému kurzu Budapešti naději na zlepšení, česko-polské vztahy nabízejí potenciál k dalšímu rozvoji.**

Přestože bude mít Polsko nejspíše ambice přesahující středoevropský region a bude chtít využít změnu vlády k posílení vztahů s evropskými institucemi a západoevropskými zeměmi, Česká republika by měla vzájemným vztahům věnovat vysokou pozornost. **S Polskem by měla hovořit především o nových unijních prioritách pro příští institucionální cyklus, reformě i rozšiřování EU, podpoře Ukrajiny nebo posilování východního křídla Aliance.** Soustředění se primárně (nebo výhradně) na bilaterální vztahy by bylo nejen plýtváním potenciálem, ale i zpomalením oživených vztahů od počátku roku 2022. Zatímco v době sporů ohledně polského rozšiřování dolu Turów bilaterální spolupráce skomírala a evropská stagnovala, od uzavření dohody v této otázce a od začátku ruské války proti Ukrajině se rozvíjí. To je patrné na společných iniciativách v evropském či aliančním rámci i na obnovení politické důvěry mezi oběma zeměmi. Tuto dynamiku je zapotřebí udržet.

Za tímto účelem je nezbytné využít existující formáty spolupráce – setkání ministrů zahraničních věcí a obrany (popř. jejich náměstků) a společné zasedání vlád. Obojí by se mělo uskutečnit před summitem NATO a červnovou Evropskou radou, na které budou činěny návazné kroky po volbách do EP, jako je například obsazování nejdůležitějších unijních pozic. Resortní ministerstva by se při společném zasedání vlád neměla omezit na bilaterální agendu. **Naopak by od premiérů měla dostat zadání, aby své konzultace soustředila na diskuse**

¹² Vít Dostál, Tomáš Jungwirth, Magda Komínková, Kryštof Kruliš, Ondřej Mocek. Priority České republiky v novém institucionálním cyklu a mechanismus jejich prosazování. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), 2019. https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2019/10/AMO_11BP_Priority-České-republiky-v-novém-institucionálním-cyklu-a-mechanismus-jejich-prosazování_fin.pdf.

¹³ Jonathan Masters, Will Merrow, „How Much Aid Has the U.S. Sent Ukraine? Here Are Six Charts“, Council on Foreign Relations, 8. prosince 2023, <https://www.cfr.org/article/how-much-aid-has-us-sent-ukraine-here-are-six-charts/>.

¹⁴ Majda Rouge, Jeremy Shapiro, „Polarised power: The three Republican ‘tribes’ that could define America’s relationship with the world“, European Council on Foreign Relations, 17. listopadu 2023, <https://ecfr.eu/article/polarised-power-the-three-republican-tribes-that-could-define-americas-relationship-with-the-world/>.

¹⁵ Max Bergmann, Federico Steinberg, „How to Avoid a Transatlantic Trade War over Climate“, Center for Strategic & International Studies, 15. prosince 2022, <https://www.csis.org/analysis/how-avoid-transatlantic-trade-war-over-climate>.

o pozicích ohledně priorit pro další institucionální cyklus EU a ohledně rozšiřování EU o Ukrajinu. Donald Tusk bude vzhledem k velikosti Polska a jeho zkušenostem **jedním z nejdůležitějších hlasů Evropské lidové strany při letních diskusích o dalším směřování Unie.** Kvalitní komunikace českých perspektiv na výše zmíněná témata polské straně a nalézání společných pozic by tak mohla zajistit i jejich propsání na tuto úroveň.

Česká republika by ale stejně tak měla udržet Polsko ve střední Evropě. Zapojení Polska napomůže mitigaci dalšího směřování Slovenska (viz níže). Česko by mělo projevovat zájem o blížící se polské předsednictví ve Visegrádské skupině a podpořit tak zájem Varšavy o tento formát. Preferenčně pak v podobě, v jaké jej rozvíjí české a rozvíjelo předchozí slovenské předsednictví; tedy s důrazem na občanskou, nikoli politickou dimenzi spolupráce. **Stejně tak může Česká republika sdílet své zkušenosti z předsednictví v Radě EU.** Polské předsednictví započne již za rok a do jeho kalendáře zapadne řada důležitých mezinárodněpolitických událostí, jako například nástup nové administrativy ve Spojených státech. Ve stejném období lze očekávat první legislativní iniciativy nové Evropské komise. **Sektorové priority polského předsednictví by znovu měly být předmětem bilaterálních nebo visegrádských debat.** Takový model by příznivě působil i na slovenskou evropskou politiku s ohledem na to, že dle programového prohlášení slovenské vlády chce Ficova vláda klást na visegrádskou spolupráci silný důraz.

Slovensko by pak Česká republika neměla odmítat ani v bilaterálních vztazích, a to i navzdory jeho domácímu politickému vývoji. Česká politická reprezentace by měla zvažovat, zda ostrá veřejná kritika domácích politických kroků – zejména bude-li spontánní a emocionální – nebude směřovat Roberta Fica do náruče Viktora Orbána. Neznamená to, že by kritika neměla zaznívat vůbec. **Za zavřenými dveřmi je vhodné určovat jasné červené linie.** Vzhledem ke skutečnosti, že **Česká republika ochranou vzdušného prostoru nebo prostřednictvím účasti v mnohonárodnostní bojové skupině NATO kosponzoruje slovenskou bezpečnost** a podílí se skrze další vojenskou spolupráci na dosahování a posilování slovenské obranyschopnosti, mohou být bilaterální rozhovory přímé a jednoznačné. Jako posilování východního křídla Aliance jsou tyto aktivity v českém zájmu, ale ještě více jsou v zájmu samotného Slovenska. Příležitost k otevřené diskusi nabízí naplánované **společné zasedání vlád.**

K domácí situaci na Slovensku by přesto Česká republika neměla přistoupit rezignovaně. **Setkáními (například skrze parlamentní diplomacii), aktivitami velvyslanectví či českého centra nebo podpořením spolupráce české a slovenské občanské společnosti by Česko mělo dávat najevo své hodnotové postoje v otázkách ochrany otevřené občanské společnosti a právního státu.**

Podobné kroky je v reakci na domácí politický vývoj třeba činit i ve vztahu k Maďarsku. Zároveň je ale zřejmé, že na rozdíl od Polska i Slovenska se strategický pohled na mezinárodní vývoj maďarské vlády Fidesz diametrálně liší od českého. **Priority maďarské zahraniční a evropské politiky a její transakcionalistický přístup se v EU stávají konstantním prvkem a prostor pro jejich mitigaci je omezený.** Evropská unie tak bude nucena výměnou za maďarské schválení jednotlivých stupňů přístupového procesu poskytnout ústupky v podobě uvolňování pozastavených prostředků z fondů, a to na úkor důvěryhodnosti svého závazku k bezpodmínečnému vynucování dodržování zásad právního státu. Případ Maďarska tak paradoxně odráží jednu z dimenzí dilematu mezi rozšířením Unie a zachováním kvality dosažené integrace.

Česko by přesto mělo na bilaterální úrovni i v rámci visegrádské spolupráce vyvíjet tlak na maďarskou vládu, především pokud jde o podporu Ukrajiny. **Zároveň by česká vláda měla být připravena podpořit uskutečnění dalších kroků v probíhajícím řízení podle čl. 7 SEU o porušení základních hodnot EU.**

Ve druhé polovině roku 2024 se Maďarsko ujme předsednictví v Radě EU. Přestože dané období spadá na samotný začátek unijního institucionálního cyklu a nebude tedy příliš intenzivní, pokud jde o množství projednávané legislativy, mělo

by Česko být připraveno spolu s dalšími členskými státy mírnit projevy priorit vlády Maďarska coby předsednického státu v debatě o podpoře Ukrajiny a rozšiřování, příp. unijním přístupu k Rusku.

Česko i Maďarsko se zatím pouze obecně vyslovily k diskutovaným potenciálním změnám fungování Unie, přičemž obě země se ale k prohlubování integrace, resp. oslabení role členských států v některých oblastech staví spíše negativně. V průběhu dalších diskusí se mohou objevit názorové překryvy s Maďarskem, popř. i Slovenskem či Polskem. **Spolupráce s Maďarskem či přímo na visegrádském půdorysu v této otázce nicméně není v českém zájmu a přispělo by to k obnovení východo-západního rozdělení Unie.** Spolupráci s Maďarskem na regionálním půdorysu nicméně lze rozvíjet ve vojenských otázkách a budování dopravní či energetické infrastruktury.

Spolu s dalšími regionálními partnery by pak Česko **mělo usilovat o zachování spolupráce v rámci Bukurešťské devítky** (resp. osmičky, s ohledem na limitované zapojení Maďarska) coby uskupení signalizujícího odhodlání východního křídla Aliance čelit ruské hrozbě, a to i směrem k USA.

Závěr

Tento text na základě analýzy současného politického a bezpečnostního prostředí ve střední Evropě formuloval, jakým směrem by se měly ubírat další kroky české politiky ve vztahu k Polsku, Slovensku a Maďarsku. **Vývoj ve všech těchto zemích v roce 2023 ukázal, že česká středoevropská politika musí doznat změn – adaptovat se na novou realitu a být v některých oblastech iniciativnější.** Rozhodně by Česká republika měla regionu věnovat náležitou politickou pozornost. Stabilní vztahy ve střední Evropě pak nejsou jen cílem samým o sobě. Řada mezinárodněpolitických událostí roku 2024 bude mít na střední Evropu přímý dopad (zejména vývoj ruské války proti Ukrajině), **a proto je funkční spolupráce nezbytná pro zajištění bezpečnosti země, zachování a posílení evropské jednoty nebo pro kvalitní transatlantické vztahy.**

Je třeba podotknout, že česká středoevropská politika se neomezuje na tři diskutované partnery, ať už v bilaterálních, či multilaterálních rámcích. Pro další vývoj v regionu jsou klíčové i pobaltské státy, Rumunsko, Bulharsko, Rakousko a pochopitelně Německo, které tento text záměrně nezahrnoval.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Vít Dostál

Vít Dostál je výkonným ředitelem AMO, odborně se zaměřuje na českou zahraniční a evropskou politiku, středoevropskou spolupráci a polskou zahraniční a vnitřní politiku. Vít s Asociací spolupracuje od roku 2006, je členem AMO. Je autorem a editorem řady publikací věnovaných české zahraniční politice a střední Evropě. Vystupuje na konferencích a v médiích. V roce 2017 ukončil dizertační práci na téma „Paradiplomacie českých krajů“ doktorský program Evropských studií na Masarykově univerzitě v Brně. Absolvoval studijní a pracovní stáže ve Varšavě a Bruselu

vit.dostal@amo.cz

[@VitDostal](https://twitter.com/VitDostal)

Pavčina Janebová

Pavčina Janebová je v AMO ředitelkou pro výzkum. Odborně se zabývá českou zahraniční a evropskou politikou a vztahy mezi středoevropskými státy. Je absolventkou magisterského oboru Evropská studia na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity, kde pokračuje v doktorském studiu v oboru Mezinárodní vztahy a evropská politika.

pavlina.janebova@amo.cz

[@PavlinaJanebova](https://twitter.com/PavlinaJanebova)

Publikace byla podpořena z prostředků v rámci dotačního programu Ministerstva zahraničních věcí České republiky Priority zahraniční politiky ČR a mezinárodní vztahy.